

НЕЗАДРЖИВА ШЕТАЛИЦА

Чини се да је човек данашњице, човек на почетку столећа које ће, по свој прилици, бити доба смеха и површности, изложен претњи да се ослободи онтолошког осећања трагизма. Кажем: *изложен претњи*, јер – шта је човек без тог, тако људског, осећања трагизма? Није ли то осећање, проистекло из јасних представа о свеколикој пролазности, управо оно што одређује нашу природу, опремајући нас на тај начин вољом да трагамо за дубљим смисловима? Отуда се намеће и закључак да је човек без осећања трагичности, без тог оквира у ком се сабирају и преобликују сва његова искуства, ускраћен за смислотворну моћ. Човек данашњице, под налетима свеопштег убрзања које намеће диктатуру површности, живи – што је парадоксално – у варљивом утиску безвремености. А не постоји ли време, нема ни пролазности, а самим тим ни тако људског, тако прирођеног осећања трагизма.

„Шеталицу сату задржавам”, каже Јован Јовановић Змај, исписујући стих којим тренутке своје интимне трагике завештава општој хроници човекових илузија. У томе лежи фатумска драма која обележава свако наше стварање: сачувати нешто вредно од пропадљивости, издвојити га из реда трошних и окончању склоних ствари и дати му посебност у трајању. Безнадежан посао *задржавања шеталице саћа* израз је архетипског дослуха који људска природа нагонски успоставља са својим тајним и недомисливим пореклом. Без тог дослуха, ниједан наш стваралачки подстицај не би био сврховит, а право питање је да ли би га уопште и било. Зато је уметност величанствена, а поезија ваљда најбоље сведочанство да ово што *јесте* није све, да има нечег суштијег од овог што нам стварност наших чула приликује. Овај Змајев стих из *Ђулића увелака* – циклуса по много чему најпотреснијих песама написаних на нашем језику – средиште је клупка на које се намотава нит невоље, јер човеку је дато да буде сведок сопствене рањивости. Дирљивост је појачана наивном намером да се време заустави интервенцијом над направом која га бележи, тежњом да се оно врати у привид који, заправо, и јесте. Ипак, исказана стихом, ова намера надраста своју наивност. Она води у суочење са сопственом немоћи, али и у слутњу да је и та немоћ, попут категорије времена, само привид. И више од тога: она је, наиме, израз песниковог *бић*. *Бић* значи непрестано

пролазити кроз бол стицања себе; остати доследно будан у служби божанског глагола.

„Шеталицу сату задржавам.”

Можемо потражити сагласје значењске напрегнутости овог стиха и његовог формалног плана, а опет све у контексту драме непоузданог постојања. Могао је Змај ово казати и метрички другачије организованим стихом; није му мањкало ни вештине ни знања, али знао је да би краћи стих био превише игрив, једнаестерац одвећ класицистички реторичан, а краковјак, рецимо, преко мере романтичарски мелодичан. Напоследку, он се одлучио за асиметрични десетерачки стих, стих чија је ритамска формула утиснута у слух сваког ко се у овом језику намери са песмом у коштац хватати, стих способан да изрази аристократичност голог духа и метафизику патње. Да би свој бол салио у калуп стиха, Змају је била потребна она мера непосредности израза која општим местима дозвољава нову свежину. Он доводи у симбиотички грч песничко опште место са општим местом живота. Исход је јасан: поезија се у живот разуме више но све друге области људског сазнања.

„Шеталицу сату задржавам.”

У чему је моћ поезије, ако не у томе да преосмишљава наше привиде у обресе слућених истина? Дубоко усађено осећање трагизма приморава нас да јачамо везива што нас држе за смисао, баш како се усамљено стабло, стасало у олујном крају, кореном чвршће хвата за посно тло, по налогу ветровима изморене крошње. Али тај смисао је често измакнут и недохватан, а вера у то да он уопште и постоји ломна је и нестална. Поезија је најпоузданија смислотворна сила за коју људски дух зна. Поезија нам открива да је свет који нас окружује, који се обраћа нашем вештаственом бићу спроводећи над нама своју вољу и законе, само тајни запис који треба да растумачимо. А то, јасно је, не бива без чуда; чуда које се остварује у језику – дакле, у једној посебној стварности на коју се ослања све оно што нам се показује као стварно.

Човек данашњице, човек доба обележеног свеопштим убрзањем и површношћу, у опасности је да схватање свога *бићии* раздвоји од осећања трагизма, а самим тим и да буде ускраћен за нагон ка трагању за смислом. Без осећања трагизма, човек је некако раздешен у свету. Служити привидима како би се избегао напор који трагање за смислом подразумева, значи признавање тога стања као коначне истине. На другој страни је поезија – сведочанство и суочење са опсенама. Тачка од које коначна истина тек почиње. А то значи да нам преостаје једино да постојимо, насукани

на своје *биџи*, и да верујемо како незадржива шеталица, колико год да затвара круг нашег осећања трагизма, ради у нашу корист.*

---

* Реч приликом уручења Змајеве награде, на Свечаној седници Матице српске, 16. фебруара 2014. године.